

How to cite: Shcherbakova, N. (2023). Peculiarities of Forming Speech Etiquette in Primary School Students. Global Innovations and Collaborative Solutions in Contemporary Science. (pp. 29-31). *Futurity Research Publishing*. https://futurity-publishing.com/international_conference_3/

Peculiarities of Forming Speech Etiquette in Primary School Students

Надія Щербакова

кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри педагогіки Бердянський державний педагогічний університет, Бердянськ, Україна

Abstract: The article explores the peculiarities of forming speech etiquette among primary school students. It presents the logic of pedagogical management activities in the process of shaping students' speech etiquette. Positive changes resulting from the implementation of a specially designed program aimed at developing specific personal qualities in the educational process of primary school are demonstrated.

Keywords: speech etiquette, indicators and levels of speech etiquette, pedagogical conditions.

Вступ

Сучасна педагогіка вирішує проблеми, пов'язані з пошуком ефективних шляхів формування особистостей здобувачів освіти, зокрема початкової.

Пріоритетні напрями цього процесу представлено в законодавчих та нормативних документах (Концепція НУШ, Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державний стандарт початкової освіти та ін.). У них визначено зміст та особливості організації освітнього процесу й акцентується увага на необхідності формування ключових компетентностей учнів. Однією з таких компетентностей є комунікативна, вона формується з раннього віку й особливого значення набуває в період навчання дитини в початковій школі, оскільки є одним із важливих чинників гармонійного розвитку особистості молодшого школяра.

Учні 6–10 років проявляють прагнення виокремити своє «Я», висловити власну позицію стосовно інших людей, бути активними суб'єктами різноманітних соціальних відносин. Тобто, це період, коли діти починають почувати себе активними учасниками суспільного життя і для цього їм необхідно володіти нормами й правилами міжособистісної комунікативної взаємодії.

Результати дослідження

Досліджувана проблема вивчалась науковцями різних галузей: філософами, соціологами, психологами, педагогами. У контексті педагогічних досліджень ця проблема розглядається в багатьох напрямках. Так, у дослідженні Копелюк (2015) увага приділяється проблемі формування культури мовленнєвого спілкування учнів. Авторка вважає, що цей процес залежить від використання засобів новітніх технологій. Серед них вона виділяє інтерактивне навчання, а саме такі його форми: бесіди, тренінги, виховні заняття та ін. На нашу думку, культура мовленнєвого спілкування включає в себе мовленнєвий етикет.

Спираючись на аналіз сучасної педагогічної практики, Дубовик та Оsepян (2020) доводять, що рівень мовленнєвої культури і культури етикетного спілкування молодших школярів, не повною мірою відповідає потребам сучасної освіти і суспільства в цілому. Авторки з метою розв'язання окресленої проблеми обрали поєднання полікультурного, лінгводидактичного і партисипативного підходів. На цій основі вони виділили провідні ідеї методичного регулятиву формування мовленнєвого етикету молодших школярів та дві підсистеми принципів формування мовленнєвого етикету учнів початкової школи. Важливе значення у їх дослідженні надається управлінській діяльності вчителя, який шляхом використання відповідних форм, методів та засобів навчання забезпечує міжособистісну взаємодію учнів. На основі аналізу досліджень даної проблеми і власного педагогічного досвіду (Щербакова, 2015) було організовано педагогічний експеримент, на початку якого проведено діагностування сформованості мовленнєвого етикету в учнів молодшого шкільного віку. Відповідно до виділених показників (усвідомлення морально-ціннісного значення мовленнєвого етикету як регулятора комунікативного процесу; здатність до емоційного співпереживання, вербальної і невербальної взаємопідтримки; знання загальноприйнятих етикетних норм і правил поведінки; чітке і повне розуміння сутності основних понятійних реалій мовленнєвої етики; володіння навичками рольової мовленнєвої поведінки; сталість звички етикетної мовленнєвої поведінки у процесі спілкування) було визначено три рівні цієї якості особистості: високий, середній, низький. Дані констатувального експерименту свідчили про значні розбіжності в індивідуальній характеристиці. Незначна кількість учнів експериментальної і контрольної груп була віднесена до високого рівня (31,25 % – КГ, 33,4 % – ЕГ). Майже половина дітей мала середній рівень сформованості мовленнєвого етикету (43,75 % – КГ, 44,4 % – ЕГ). На жаль, частина дітей обох груп мала низький рівень сформованості мовленнєвого етикету (25 % – КГ, 24, 2 % – ЕГ).

Ці дані свідчили про необхідність цілеспрямованої організації формування мовленнєвого етикету учнів на спеціальних заняттях.

З метою підвищення якості мовленнєвого етикету в дослідженні було розроблено експериментальну програму. Ця програма спиралась на визначені та впроваджені в освітній процес відповідні педагогічні умови: управлінська діяльність учителя з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей другокласників; створення адекватних завданням дослідження комунікативних ситуацій; організація міжособистісної взаємодії учнів з орієнтацією на толерантне спілкування.

Упровадження в освітній процес цих педагогічних умов відбувалось комплексно. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась і на уроках, і в позаурочній діяльності.

На початку визначали тематику, здійснювали планування й на основі цього розробляли комплекс заходів, які включали спеціальний зміст, форми, методи та прийоми роботи з формування мовленнєвого етикету учнів другого класу експериментальної групи.

Визначення необхідних для формування умінь, навичок та звичок, які стосуються мовленнєвої етикетної поведінки здійснювали на основі нормативних вимог Державного стандарту початкової освіти, навчальних програм, змісту підручників, а також наукових досліджень сучасних учених-педагогів, спрямованих на формування мовленнєвого етикету молодших школярів.

У результаті проведеної роботи, як показав контрольний зріз, в експериментальній групі відбулися значні позитивні зміни, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльні дані сформованості мовленнєвого етикету в експериментальній і контрольній групах наприкінці дослідження

Рівень розвитку мовленнєвого етикету	Експериментальна група				Контрольна група			
	Кількість учнів		%		Кількість учнів		%	
	До	Після	До	Після	До	Після	До	Після
Високий рівень	5	8	31,25	50	6	7	33,4	39
Середній рівень	7	8	43,75	50	8	8	44,4	44,4
Низький рівень	4	0	25		4	3	22,2	16,6

Джерело: власна розробка автора.

Як доводять дані таблиці позитивні зміни відбулися в обох групах, але в експериментальній групі вони були більш показовими у порівнянні з контрольною групою.

Висновок. Формування мовленнєвого етикету залежить від цілеспрямованої організації освітнього процесу, управлінської діяльності вчителя та створення відповідних педагогічних умов.

Література

Дубовик, С., & Осепян, А. (2020). Методика формування етикетного мовлення молодших школярів. Молодий учений, (4(80)), 139–144. <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/4/30.pdf>.

Копелюк, С. В. (2015). Формування культури мовленнєвого спілкування учнів початкової школи засобами новітніх технологій. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки, (2(49)), 88–92.

Щербакова, Н. (2015). Основи етикету й методика навчання школярів етикетним нормам. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В.

Щербакова, Н. (2015). Основи етикету й методика навчання школярів етикетним нормам. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В.